

26.15x32.17	1/2	18	עמוד	יומן - יומן	10/2016	55667335-0
מכללת שאנןמכללת חמדת הדרו - 29100						

מדוע חוששות
המכללות הדתיות
לחינוך ממעבר
לאחריות המל"ג?
שירית אביטן-כהן

סדרת חינוך

המכללות הדתיות, שנהנו מאוטונומיה אקדמית, נדרשות להתאחד ביניהן ולעבור לאחריות המל"ג. המטרה מבורכת: יותר כסף ומסלולי לימוד חדשים, אך ראשי המכללות חוששים כי השינוי יוביל להתערבות בתכנים ובצביון הדתי, ומנסים לעגן את זכויותיהם בחקיקה ראשונה מסוגה

מכללת 'חמדת הדרום'
צילום: יח"צ

שירית אביטן-כהן

מכללות הדתיות לחינוך עוברות בחודשים האחרונים טלטלה עזה וכימים אלו היא מגיעה לישורת האחרונה, לקראת איחוד עם מוסדות אקדמיים נוספים ומעבר ממשרד החינוך לות"ת – הוועדה לתכנון ותקצוב במועצה להשכלה גבוהה.

על הנייר זה נראה כמו עוד צעד בירוקרטי, אולם בפועל מדובר בשינוי מהותי עבור המכללות הדתיות, שראשיתן חוששים מאיבוד הצביון הדתי למען האופי הליברלי שדרוש עולם ההשכלה הגבוהה. שמונה המכללות הדתיות לחינוך, שנהנו במשך עשרות שנות פעילותן ממטריית ההגנה וההכוונה של מנהל החינוך הדתי (חמ"ד) במשרד החינוך, יעברו בשנים הקרובות לקבל את תקציביהן מהמועצה להשכלה גבוהה, והיא שתתווה גם את דרכן האקדמית.

על פי נתוני המועצה להשכלה גבוהה, כ-19 המכללות לחינוך בישראל לומדים היום למעלה מ-25 אלף סטודנטים, כאשר ברוב המכללות לומדים פחות מ-1,500 סטודנטים. במל"ג נקבע שכדי להעלות את רמת הכשרת המורים יש צורך במוסדות גדולים וחזקים יותר, והוחלט על איחוד מכללות כבר לפני 15 שנה. אך כמו בכל תהליך אחר במדינת ישראל, העניין עבר שורה ארוכה של ועדות ובהן דברת, גרוסמן, טלר ואריאב. הוועדות הגישו המלצות שונות, אך הן לא מומשו. רק בשלוש השנים האחרונות החל המהלך לצאת לפועל, עם המעבר של מכללת 'אחוזה', סמינר הקיבוצים ובית ברל לאחריות המועצה להשכלה גבוהה.

המעבר לות"ת יאפשר תקצוב קבוע ומבוסס למכללות לחינוך, שבעשרים השנים האחרונות קיבלו תקציבים דלים בלבד שאפשרו לשרוד אך לא להתפתח. צמצום מספר המכללות לחינוך, כך שבכל מכללה ילמדו יותר סטודנטים (על פי המתווה למעלה מ-2,000), יאפשר לסטודנטים לקבל

יותר חוגים לבחירה, תשתיות מפותחות וסגל אקדמי במעמד משודרג. כל אלו צפויים להניב לישראל רבבות מורים מוכשרים יותר לעבודתם.

כעת, המכללות הדתיות שעד כה נמנעו מלעשות צעד בכיוון המעבר לות"ת מחשש לפגיעה באוטונומיה שלהן, נאלצות ליישר קו. במסמך "מפת הדרכים" שנשלח מהמל"ג לראשי המכללות נדרשים ראשיתן להגיש עד יום ראשון הקרוב נייר הסכמה עקרוני למהלך, שבו יצהירו עם איוה גוף נוסף בכוונתם להתאחד. בהמשך, עד ינואר 2017, יהיה עליהם להגיש תוכנית עבודה מסודרת לאיחוד.

להקדים רפואה לבג"ץ

בכנס שנערך בנושא בערב חג הסוכות במכללת 'חמדת הדרום' הציגו ראשי המכללות הדתיות את הסתייגויותיהם מהמהלך וטענו כי ללא הגנה על מעמדן בחוק, המאפיינים הדתיים הייחודיים להן עלולים להיפגע. בין השאר מדובר בהפרדה מגדרית, סגל מרצים המקיים אורח חיים דתי וקבלת סטודנטים דתיים למוסדות.

"עד היום הרגשנו מוגנים על ידי חוק החמ"ד בנוגע להפרדה המגדרית ותוכניות הלימודים שלנו", אומר ל'מקור ראשון' יו"ד הוועד המנהל במכללת חמדת הדרום הרב יצחק לוי, ששימש בעבר כשר החינוך. "המל"ג הוא גוף אקדמי

מכללת 'חמדת הדרום'
צילום: יח"צ

בנט

צילום: מרים אלסטר, פלאש 90

ד"ר דומני

צילום: איילת שובל

הרב ד"ר יהודה ברנדס, מכללת הרצוג: "עברנו

תהליך של איחוד עם ליפשיץ, לא היה קל לשני

המוסדות. בסוף זה הטיב עם המכללה וחיזק

אותה בגודל, בהיקף ובגיוון של המורים"

ליברלי, והחשש שלנו הוא שהם לא יאשרו חוגים נפרדים במכללות ויתעברו גם בתכנים הנלמדים".

לוי מציין כי גם כשהיה שר החינוך הופעלו עליו לחצים ליישם את התהליך, אולם הוא התנגד לכך. "אנחנו מכשירים מורים לחינוך הממלכתי-ידיתי על פי ערכי התורה, ההסדר והציונות הדתית, ואנחנו רוצים שהמורים יעבירו את הערכים האלו לתלמידים. המל"ג לא מחויב לנו. לאחר שהתכנסנו לדון בנושא מספר פעמים, ביקשנו משר החינוך ויו"ד המל"ג נפתלי בנט שיעגן את מעמדנו בתקנות המועצה".

ראש מכללת תלפיות, בני בהגון, סיפר כי מלכתחילה התנגד למהלך, אולם לאחר שהעגלה יצאה לדרך מנהלת המכללה משא ומתן אינטנסיבי עם מכללת שאנן בחיפה כדי להתאחד ולהצטרף לות"ת. "מים יגידו אם המעבר היה טוב, או שהיה עדיף להישאר במשרד החינוך שהוא בעל הבית של המורים", אומר בהגון, ומדגיש את חששותיו בנוגע לשמירה על אורח החיים הדתי במכללה תחת מעטפת המועצה להשכלה גבוהה. "הסעיפים העיקריים המתווים את פעילות האקדמיה היום הם פעילות ללא הבדל דת, גזע ומין. אצלנו ישנה הפרדה. לכן בכוונתנו להיעזר בחקיקה".

גם במכללת אפרתה חוששים מהמעבר למל"ג ומקיימים דיונים בנושא, בעיקר בשל החשש מאיחוד עם מכללת דוד ילין החילונית. לדברי נשיא המכללה, פרופ' שמואל סנדלר, "ישנו חשש שברגע שנעבור למל"ג לא יהיו לנו ההגנות שהיו לנו כשהיינו תחת החמ"ד במשרד החינוך. אם לא תהיה חקיקה שתעגן את מעמדנו, נצטרך להתאחד רק עם מכללה דתית". סנדלר מגיע מאוניברסיטת בריאילון, ולמרות זאת מביע התנגדות למהלך בטענה כי הוא יפגע בטיב הכשרת המורים. לדבריו, "יש הבדל בין עולם המחקר לבין איכות ההוראה המושגת במכללות. אנחנו חוששים מכך שההכנה של המורים תיפגע בעקבות המעבר, כי המכללות לחינוך טובות יותר בהכנת מורים לשטח".

26.04x30.09	2/2	19 עמוד	מקור ראשון - יומן	10/2016	55667440-7
מכללת שאנן מכללת חמדת הדרן - 29100					

הדתיות לחינוך שלא הסכימה לקבל אותה לשורותיה, אף שהמכללה פעלה בהתאם לחוק החמ"ד המאפשר לה לבחור תלמידים בעלי אורח חיים דתי בלבד. סביר להניח שמצב זה לא יוכל להתקיים במועצה להשכלה גבוהה, שנשמת אפה היא חופש אקדמי ללא הבדל דת, גזע ומין. לכן ברור לראשי המערכת שאיחוד המכללות הדתיות צריך לצאת לפועל רק לאחר עיגון מעמדם בחוק.

"קיבלנו לפני החגים תשובה חד-משמעית ממשרד המשפטים, ולפיה כמו שניתנה הסכמה למגזר החרדי לקיים הפרדה מגדרית במוסדות להשכלה גבוהה, כך ניתנת הסכמה דומה למגזר הדתי במכללות לחינוך, דהיינו הפרדה מגדרית בקבוצות הלימוד ולא במרחבים הציבוריים", אומרת סגנית יו"ד המל"ג ד"ר רבקה ודמני. בנוגע לסגל ולסטודנטים שיגיעו למכללות הדתיות אומרת ודמני כי טרם קיבלו את תשובת משרד המשפטים.

שלושת העומדים בראש מערכת ההשכלה הגבוהה כיום מבקשים לעגן את מעמדם של המכללות הדתיות ולהקשות על הבאים אחריהם לפגוע במעמדם המיוחד, במיוחד בנושא ההפרדה בין תלמידים לתלמידות בכיתות. בסביבת השר מוגשים כי כל המהלך נעשה בשילוב ותיאום עם ראשי המכללות הדתיות ועם מנהלת החמ"ד במשרד. "התקיימו פגישות רבות של השר עם אנשי המל"ג, חלקן עם ראשי המוסדות, והשר הדגיש כי תנאי המהלך כולו הוא מציאת פתרון לשימור צביון החמ"ד ועיגון הפתרון הזה לטווח רחוק. אנחנו ממשיכים בעבודה רציפה, ובסופה נראה תוצאות בשטח".

כשעמדה בראש המכללה להוראת הטכנולוגיה, עברה גם ודמני עצמה תהליך איחוד עם מכללת סמינר הקיבוצים. "האיחוד בא להעצים את ההיבטים האקדמיים של המכללות", היא אומרת. "יש לנו יותר מדי מכללות קטנות, בעיקר בסקטור הדתי, שמונעות התפתחות מבחינה אקדמית – כי הסגל קטן והצוות לא יוצר קהילת חוקרים או לומדים כמו שקורה במוסדות גדולים. גם מבחינת הסטודנט זו בעיה, כי כשיש מספר קטן של סטודנטים יש אפשרויות בחירה לימודיות מאוד מצומצמות".

בשנים הקרובות תשתנה מפת המכללות לחינוך לבלי הכר, כשבשטח צפויות להישאר בסך הכול שמונה מהן. המכללות שלא ישתתפו בתהליך האיחוד ינותקו מתקציבי משרד החינוך בעוד שש שנים, ולא יוכלו להמשיך להתקיים. לכן, למרות הסתייגויותיהם מהמהלך, ראשי המכללות הדתיות נרתמו להצלתו במטרה לשרוד. מכללת הרצוג התאחדה עם ליפשיץ, מכללת אורות ישראל מקיימת מגעים עם אוניברסיטת אריאל במטרה להפוך ל"בית הספר לחינוך" של האוניברסיטה, תלפיות במגעים עם שאנן, ומכללות נוספות בודקות את דרכן בהתאם ל"מפת הדרכים" שהציעה המל"ג.

"כל המכללות האקדמיות לחינוך נמצאות בתהליך לקראת איחוד לצורך מעבר לות"ת, שיסתיים בעוד שש שנים. מכללות שלא תעבורנה לות"ת עד תום הזמן שהוקצב, משרד החינוך יפסיק לתקצבן והמל"ג תסיר את ההכרה האקדמית בהן", מסביר מנהל האגף להכשרת עובדי הוראה במשרד החינוך נח גרינפלד. אולם לדבריו החלק של משרד החינוך בהכשרת עובדי הוראה לא הסתיים, ויישמר לו תפקיד משמעותי בהכשרת המורים. "המשרד יהיה בקשר הדוק עם המל"ג, הן לגבי אישור תוכניות חדשות והן בכדייקות הבטחת איכות ההכשרה. התקצוב השוטף של המכללות יעבור לות"ת, והן יתוקצבו כמו מוסדות אקדמיים אחרים".

בהתייחסו למצבן העדין של מכללות החמ"ד אומר גרינפלד כי "ההסדר עמנו יעוגן בתקנות מל"ג באישור משרד המשפטים, כדי לשמור על צביון הדתי. אפשרויות האיחוד המוצעות למכללות החמ"ד הן איחודים בתוך החמ"ד או איחוד עם מכללות/אוניברסיטאות המתוקצבות ע"י הות"ת. בכל מקרה, הבחירה תהיה של המכללות והמוסדות המנהלים שלהן. מכללות החמ"ד לא ייפגעו ומקומן במערכת יישמר".

מכללות החמ"ד, וסובר כי במל"ג מבינים שאי אפשר להכשיר מורים למוסדות חינוך דתיים במוסד שאיננו בעל אופי דתי, אולם גם הוא מסכים כי רצוי לעגן את הדברים בחקיקה, כדי שלא יקפץ עלינו זעמו של בג"ץ ברבות הימים בדרישות שאנחנו לא יכולים לעמוד בהן. יש היגיון בדרישת ראשי המכללות".

את המהלך לשמירה על כללי החמ"ד גם במסגרת המועצה להשכלה גבוהה מוביל יו"ד החמ"ד אברהם ליפשיץ, שבסופו של דבר ייאליץ להיפרד מההשפעה המכרעת שהייתה לו על הכשרת המורים, ובידו יישאר רק מתן רישיון ההוראה. "מדובר בשינוי רדיקלי בעולם הכשרת המורים", אומר ליפשיץ, "אך מהרגע שנפלה ההחלטה על המעבר לא היה ספק שגם אנחנו נהיה חלק ממנו. אנחנו רוצים להחיל את חוק החמ"ד לשמירה על צביון דתי – הפרדה מגדרית ותלמידים דתיים – על המכללות הדתיות גם במעבר שלהן לות"ת. למרות שהתהליך כבר יצא לדרך, המגמה היא שהמעבר לא יבוצע עד שהחוקה בנוגע אלינו תתקיים, כדי שלא יבוא מישוה בהמשך ויערער על כך".

מכללות קטנות מדי

העיגון החוקתי בתקנות המל"ג הוא הבל ההצלה של המכללות הדתיות מהתערבות בדרך פעולתן לאחר המעבר לות"ת. כיום מנהלים בפועל את עולם ההשכלה הגבוהה יו"ד המל"ג השר בנט, סגניתו ד"ר רבקה ודמני ויו"ד הות"ת פרופ' יפה וילברשץ, כולם אנשי הצינונות הדתיות. לכן העיתוי שבו יצא המהלך לפועל קריטי לשמירה על הצביון הדתי של המכללות. במענה לדרישתם של ראשי המכללות הדתיות ובראשם ראש המנהל אברהם ליפשיץ, קיים שר החינוך סדרת דיונים ופגישות, ובסופם הוחלט לפנות למשרד המשפטים לקבלת חוות דעת שתאפשר את המשך ההפרדה המגדרית. רק לאחרונה תבעה סטודנטית חילונית את אחת המכללות

אחד המתנגדים הנחרצים למהלך הוא פרופ' אבי לוי, מייסד מכללת חמדת הדרום ונשיאה לשעבר. לטענתו, השפעת השינוי על מערכת החינוך בישראל לא נבדקה לעומק לפני היציאה לדרך: "זהו מהלך שישפיע על כל ילד בישראל, כי המורים שייכנסו בעשור הקרוב כבר שיושפעו מהתהליך. יתחילו להכשיר מורים בשיטת הסרט הנע, בכיתות של מאות סטודנטים ולא בכיתות איכותיות קטנות. מערכת ראויה הייתה אמורה לעשות את זה בדרך הגיונית ותוך כדי בקרה. לא התקיים פעם אחת דיון בנושא המעבר, שיאפשר לאנשים להגיד את ההפך. ברגע שניתן האות והעגלה יצאה לדרך, או שהצטרפת לתהליך ושתקת או שנשארת בחוץ". לדברי פרופ' לוי, מדובר בהפרטה שתגזור על המכללות הקטנות צמצומים וסגירת מסלולים. "זהו תהליך שבו המדינה מוותרת על נכסים לטובת גורמים פרטיים. לוקחים מוסדות שלמדינה הייתה השפעה ישירה עליהם – אילו מורים יוכשרו, אילו מקצועות ובאיזה פיזור גיאוגרפי – ומעבירים אותם לידי המל"ג שבה החופש האקדמי מנותק מצורכי המדינה. אנו עלולים לגלות בעוד עשר שנים שבפריפריה אין מורים מתאימים כי החליטו להכשיר מורים למקצועות שונים במנותק מהצורך האמיתי בשטח". לפרופ' לוי ברור כי העוסקים בדבר במשרד החינוך ובמל"ג עושים זאת מתוך כוונות טובות וכדי להיטיב את הכשרת המורים, אבל לדעתו ישנן אפשרויות אחרות, טובות יותר, להשגת אותן תוצאות. מנגד, במכללת הרצוג שנמצאת כבר בתוך המהלך, מספרים על דרך לא קלה אך מתגמלת. ראש המכללה הרב ד"ר יהודה ברנדס אומר כי "עברנו תהליך איחוד עם ליפשיץ שלא היה קל, אבל בסופו של דבר אנחנו שבתי רצון כי זה היטיב עם המכללה וחיוק אותה בגודל, בהיקף ובגיוון של המורים. השתדלנו לקחת את הטוב משתי המכללות, והפכנו להיות המכללה הגדולה ביותר במגזר הדתי". הרב ברנדס איננו חושש מהתערבות באופיין הדתי של

פרופ' לוי
צילום: יח"צ

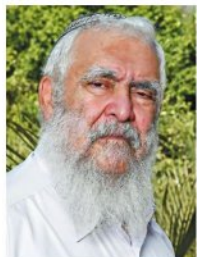
פרופ' סנדור

הרב ד"ר ליפשיץ
צילום: אריק טולטן

הרב ד"ר ברנדס
צילום: אליהו יאני

הרב לוי
צילום: יהודה פריץ

פרופ' אבי לוי, מכללת חמדת הדרום:

"לוקחים מוסדות שלמדינה הייתה השפעה

ישירה עליהם ומעבירים למל"ג שבה החופש

האקדמי מנותק מצרכי המדינה"